

נושא: דוד בן גוריון, החזון ומימוש.

מטרת הפעולה:

התלמיד יקבל תמונה מעט יותר מעמיקה על דמותו ופועלו של אחד ממנהיגי עמנו. וישאב מתיאור דמותו את הרוח הגדולה ומימוש הציוניות.

פרטים טכניים:

גיל התלמידים: חטיבה עלינה

משך הפעולה: כשעה.

הפעולה מתאימה יותר לשבת, אולם יכולה להיות מותאמת לחול.

מתאים לקבוצה בינונית (כ-20 איש)

עדיף לקיים בחדר (במידה ומדובר ביום חול – עם אפשרות לחיבור לחשמל)

חומרים / אביזרים נדרשים: כרטיסיות קרטון, מפה של א"י, ביום חול: רדיו דיסק (להשמעת הכרזת

העצמאות)

פתקיות קטנות + קערה + עטים

שלבי הפעולה:

שלב א' – או: הילד הזה הוא אני

שלב ב' – או: השביל הזה מתחיל כאן

שלב ג' – שורו, הביטו וראו, מה גדול היום הזה!

שלב ד' – או: הארכיטקט של המדינה, רקע למדריך

שלב ה' – או: מה אתם הייתם עושים...?

שלב ו' - חופים הם לפעמים געגועים

שלב א' – או: הילד הזה הוא אני

המדריך/ה יתחילו בתיאור אינקוגנטיבי של ילדותו של דוד בן גוריון: (תוך שימת דגש על הנקודות המצוינות בקו תחתון) הוא היה נער קטן, רזה וחלוש. לא היו לו חברים. הוא תמיד היה לבד. לעיתים רחוקות היה יוצא לשחק בחצר. אמא שלו קירבה אותו אליה מפני שהיא חשבה שהוא חכם יותר מכל הילדים בסביבתו, וגם בגלל שחשבה שהוא חלוש מאוד. כשאמו מתה, הוא הסתגר בתוך עצמו ולא התקרב לאף אחד מבני המשפחה האחרים. כשאביו נשא אישה אחרת, גם אליה לא התקרב. לאט לאט התקרב לאביו, שאז שימש לו גם כאב וגם כאם. אביו החזיר בו את אהבת המולדת, ואהבת השפה העברית. וסבו לימד אותו עברית. כמו כל הילדים היהודים גם הוא התחיל את לימודיו ב"חדר". ה"חדר" זהו החדר של הרבי, ששם למד שנתיים, עד גיל 7. בגיל 7 עבר ללמוד אצל "מלמד" שם למד דקדוק ותנ"ך. משם עבר ללמוד ב"חדר – מתוקן" שהוא בעצם מעין בית-ספר יהודי בו למד תנ"ך ועברית. אבל מכיוון שלמד גם בבית-ספר רוסי, רכש לעצמו ידע ברוסית.

המדריך/ה ישאל את הקבוצה מי לדעתכם/ה היה הילד הזה?

<דיון – בשבת: העלאת שמות ביום חול: כתיבה על דפים אישיים ולשים את הפתקים מקופלים בקערה >

שלב ב' – או: השביל הזה מתחיל כאן

המדריך/ה ימשיך בסיפורו על אותו הנער ותוך כדי הסיפור יכניס את שמו הפרטי בלבד (דוד)

דוד שמע רבות על הרצל, המנהיג הציוני. יום אחד הזמין הרצל יהודים מארצות רבות לאסיפה שנערכה בעיר בזל שבשווייץ. דוד אסף ילדים יהודים מכל העיר פלונסק ובפגישותיהם, דוד סיפר לילדים על ארץ ישראל, על הרצל ועל הציונים שרוצים לבנות את הארץ מחדש. דוד וחבריו הקימו אגודה ושמה "עזרא" על שם סופר שמסופר עליו בתנ"ך. **> מתודיקה: המדריך/ה יעמוד על כסא ובהתלהבות יספר:** < לאגודה הצטרפו מאה וחמישים ילדים והם למדו שם עברית וגם דיברו בה. הדבר הזה הפליא את היהודים בעיר. הילדים באגודה אספו כסף למען ארץ ישראל והפיצו את רעיון הציונות בין המבוגרים. הילדים עברו מבית כנסת לבית כנסת ואמרו:

"שובו לארץ אבותינו, עלו לארץ ישראל!!"

* ניתן לבקש בשלב זה מהחניכים, שיכתבו על גבי דף מה הם היו כותבים להוריהם, מה הם היו מספרים על איי, על מה שהם פגשו כאן בפעם הראשונה, התרבות, כלכלה.

שלב ג' – שורו, הביטו וראו, מה גדול היום הזה!

דוד בן גוריון עולה לארץ ישראל

דוד החליט שהוא עולה. משפחתו החליטה לעלות עמו. אבא מכין את הדברים הנחוצים לנסיעה, הבית רועש, כל חבריו של דוד באים להיפרד, ללחוץ את ידו ולברך אותו. חבריו מ-"פועלי ציון" הנותרים בארץ אמרו לו: " להתראות

בארץ ישראל " ודוד מאושר משמחה. הוא ניפרד מחבריו ויצא לדרך... לאחר שבעה ימים הגיעה האוניה לחופי ישראל (יפו), חבריו חכו לו שם, קפצו עליו משמחה. אמר דוד: "סוף סוף הגענו לישראל ארץ חלומתיי, כבר אין זה חלום" כתב דוד לאביו:

"אני בריא עלייתי על חופי יפו. בברכה, דוד."

דוד פועל בארץ ישראל

לאחר שעלה דוד לארץ ישראל שהה שעות אחדות בעיר יפו. העיר יפו לא מצאה חן בעיני דוד. סמטאות מזוהמות, ריכולים על אנשים ואנשים צורחים בקולי קולות, רעש ומהומות בכל מקום, יותר גרוע מפלונסק...

"זאת לא ארץ ישראל" חשב... ויחד עם חבריו צעד ברגל למושבה פתח – תקווה. בדרך הם צעדו דרך פרדסים יפים, והדרך הייתה נעימה להליכה. בצדי הדרך מורקים פרדסים, והעצים עמוסים תפחי זהב (תפוזים)... זאת ארץ ישראל. הבחורים שרו ורקדו כל הדרך. כשהגיעו לפתח - תקווה דוד הסתכל סביב וחשב: "זו ארץ ישראל האמתית...". אותו לילה, לילה ראשון בישראל, לא עצם דוד את עיניו מרוב התרגשות. הוא הקשיב איך הולכים השועלים בכרמים, ולנערות חמורים בחצות. ככה אפשר לישון?.. זה חלום?.. אני בארץ ישראל? למחרת בבוקר קם דוד ועבד קשות בפרדס. מן הבוקר סחב שקי זבל וטמן אותם בברות שנחפרו כדי שיטעו בהם עצים חדשים. העבודה הייתה קשה ומפרכת אבל ההרגשה טובה – אני בארץ ישראל! הימים היו ימי קיץ קשים שקשה לעבוד אבל בכל זאת עבדו הוא וחבריו. עם כל הזיעה שכיסתה את הגוף, יבלות כואבות וסבל רב. אבל בכל זאת עבדו בשביל ארץ ישראל והכבוד הרב שהם פה. היה קשה לבן גוריון וחבריו להתרגל לחום שבארץ, מפני שבפולין היה קר. קור וחום מחלישים את הגוף ולאט לאט הם נחלשו. דוד חלה פעם ועוד פעם בזו אחר זו, הרופא כבר נואש ממנו ואמר לו: " דוד עזוב את הארץ, זה גורם לך למחלות". אבל דוד לא רצה לשמוע הוא נשאר בארץ וחלה יותר ויותר. גם רבים מחבריו חלו בקדחות, מה לעשות? זו ארצנו!

גרוע מכל היה הרעב. לא תמיד הייתה עבודה בפרדס ולא תמיד היה כסף לקנות אוכל. היו זמנים בהם היו אוכלים פיתה אחת ליום. בלילה חלם על עופות צלויים ומאכלים טעימים אבל זה לא קרה באמת. לא הייתה עבודה לפועלים היהודים מפני שאת מקומם לקחו פועלים ערבים. רוב היהודים היו מובטלים והיו להם משפחות לפרנס. והמצב הלך ונהיה גרוע יותר. אבל לפחות משהו אחד משמח. הפועלים היו נפגשים בערב עושים מסיבה חוגגים ושמחים.

כעבור זמן מה השיג דוד עבודה ביקב של ראשון לציון והרוויח כסף. ויש לנו גם ספור קטן לספר לכם על דוד: מספרים כי דוד התערב התערבות כדי להרוויח כסף – מי דורך על הענבים יותר זמן. ונחשו מי ניצח? נכון, זה היה דוד. הוא דרך על הענבים ללא הפסקה במשך שלושה ימים ושלושה לילות. ועכשיו נחזור לעניין.

- בשלב זה העלנו מספר דילמות שאיתן התמודד דוד בן גוריון. זוהי הזדמנות טובה לפתוח בדיון, כגון: למה על דוד בן גוריון להתסכן בכל החולי בארץ, לא כדאי לו לחזור בחזרה למקום מגוריו הישן? הרי כשהוא עלה לארץ הוא לא תיאר לעצמו שכך "הארץ המובטחת" תיראה.
 - הרעב שהיה בארץ היה בלתי נסבל, היו ימים שהם בקושי אכלו. למה להם כל הצרות האלה?!
- כך ניתן להרחיב ולקחת את הדיון הזה לכיוונים שונים על פי האמור בשלב זה.

שלב ד' – או: הארכיטקט של המדינה

רקע: <לקריאה למדריך/ה, לציון נקודות חשובות בעיניו, ע"פ בחירתו אופי הקבוצה וחלון הזמן>

כארבע שנים לאחר עלייתנו ארצה - *עסק בחקלאות ובשמירה* במספר מושבות והמשיך בפעילותו במפלגת פועלי ציון, שהצטרף אליה עוד בפולין. עד מהרה התבלט בקרב חברי המפלגה והצטרף למערכת בטאונה "האחדות". מנעוריו שאף למלא תפקיד חשוב בהגשמת החזון הציוני. ובשנת 1911 נסע לתורכיה ללמוד משפטים, כדי להכשיר את עצמו לייצג בבוא היום את היישוב העברי בפני השלטון התורכי. במלחמת העולם הראשונה האשימו התורכים אותו ואת חברו יצחק בן-צבי בחברות במפלגה ציונית הפועלת נגדם ומתכוונת להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל. בן-גוריון ובן-צבי, שהיה לימים הנשיא השני של מדינת ישראל, גורשו מהארץ באו ב-1915 לארצות-הברית והמשיכו שם בפעילותם הציונית. אחרי הצהרת בלפור, שבה הביעה ממשלת אנגליה את הסכמתה להקמת בית לאומי יהודי בארץ-ישראל, הטיף בן-גוריון להתנדבות לצבא האנגלי, כדי לעזור לו לכבוש את הארץ. יחד עם בן-צבי וצעירים יהודיים אחרים התגייס לגדוד עברי שהתארגן באמריקה וב-1918 הגיע עמו לארץ. *בראשית שנות העשרים נעשה בן-גוריון אחד האישים הבולטים בתנועת העבודה* בארץ ואחר-כך גם במוסדות הלאומיים של היישוב. הוא היה ממייסדי הסתדרות העובדים העברית הכללית ב-1920 ושימש בתפקיד מזכירה במשך 15 שנים. באותן שנים עשה מאמצים רבים לאיחוד מפלגות הפועלים, שהקימו ב-1930 את מפלגת פועלי ארץ-ישראל. מטעם מפלגתו, מפא"י, שנעשתה הגדולה ביותר בארץ, נבחר ב-1935 ליושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית בירושלים. בתוקף מעמדו בסוכנות ובמפא"י הנהיג את היישוב העברי בפעולות להרחבת ההתיישבות, לחיזוק כוח של ה"הגנה" (ארגון המחתרת הגדול של היישוב) ובמאבקים עם הערבים ועם האנגלים, ששלטו בארץ אחרי מלחמת העולם הראשונה מכוח מנדט בין-לאומי. מתוך הכרה במציאות הסכים ב-1937 להמלצת ועדת חקירה אנגלית לחלק את הארץ שממערב לירדן בין היהודים והערבים. בגלל ההתנגדות הנמרצת של הערבים, שהיו רוב באוכלוסייה, חזרו בהם האנגלים מתוכנית זאת ומנכונתם להקים בית לאומי ליהודים. המדיניות האנגלית החדשה התבטאה במסמך רשמי מ-1939 ("ספר לבן"), שהגביל מאוד את העליה לארץ ואת רכישת האדמות בידי יהודים ולמעשה נועד לגזור עליהם מעמד של מיעוט נצחי. היישוב נאבק במדיניות זאת באמצעות הגברת העליה הבלתי-חוקית (העפלה) והקמת יישובים גם באזורים, שנאסר על יהודים להתיישב בהם.

אחרי שפרצה מלחמת העולם השנייה ברור היה לבן-גוריון, שעל היישוב לסייע לאנגליה הלוחמת בגרמניה הנאצית, ותמך בהתנדבות צעירים יהודיים לצבא הבריטי. בו בזמן לא ויתר על ההתנגדות ל"ספר הלבן". סיסמתו היתה: "עלינו לעזור לאנגלים במלחמה כאילו לא היה ספר לבן, ועלינו לעמוד נגד הספר הלבן כאילו לא היתה מלחמה". למעשה, נפסקו פעולות ההתנגדות של היישוב המאורגן למדיניות האנטי-ציונית של האנגלים. בן-גוריון אף יצא נגד ארגוני הפורשים אצ"ל ולח"י, ארגוני מחתרת קטנים, שלא קיבלו עליהם את מרות מוסדות היישוב ולא הפסיקו את מלחמתם בשלטון אנגלי. ב-1942 היה

בן-גוריון מיוזמי ועידה ציונית בניו-יורק (ועידת בילטמור) שקראה להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. למרבה האכזבה דבקה אנגליה במדיניותה האנטי-ציונית גם אחרי הנצחון על הגרמנים, ללא התחשבות במצוקת יהודי אירופה שניצלו מן השואה. בתגובה על כך החרפה הנהגת היישוב בראשה בן-גוריון את המאבק נגד האנגלים. מלבד הגברת ההעפלה וההתיישבות הופעלה ה"הגנה" נגד מתקני הצבא הבריטי ונגד מאמציו למנוע את הגעת ספינות העולים לארץ.

פרק זמן מסויים הוסכם גם על שיתוף פעולה בין ה"הגנה" לבין ארגוני הפורשים. בחזית המדינית ייצג בן-גוריון את היישוב בפני השלטון האנגלי ומוסדות או"ם ועמד על הדרישה להקמת מדינה יהודית. דרישה זאת התקבלה כשעצרת או"ם החליטה ב-92 בנובמבר 1947 על חלוקת הארץ והקמת מדינה יהודית, מדינה ערבית ואיזור בין-לאומי בירושלים. כך ניתנה אסמכתא בין-לאומית להקמת המדינה ב-41 במאי 1948.

שלב ה' – או : מה אתם הייתם עושים...?

הקבוצה מחולקת ל-4, כל קבוצה מקבלת כרטיסיית קרטון ובה דילמה בה עמד דוד בן גוריון בחייו. על הקבוצה לפתח דיון ע"פ השאלות המצורפות, כמו כן עליה להציג בפני כל הקבוצה הגדולה את הדילמה והפתרון האופטימלי שמצאו לנכון. ארבעת הדילמות:

1. העלייה לארץ (מפולין)
2. המעבר למגורים בשדה בוקר
3. האם להכריז או לא להכריז על הקמת המדינה (סיכונים שנקחים בחשבון)
4. תיאור את מצב ירושלים במלחמת העצמאות וניתוב הכוחות לפריצת החומות

<ראה נספחים>

שלב ו' : חופים הם לפעמים געגועים

דוד הולך לשדה בוקר

לאחר שדוד בן גוריון הקים את המדינה ופעל רבות למען ארץ ישראל, קם דוד והחליט ללכת לשדה בוקר. דוד הלך לשדה בוקר מפני שיום אחד יצא עם מלווים לסיור בנגב ובאילת. ובדרך ליד עבדת, שהייתה עיר גדולה וחרבה שהייתה קיימת לפני שנים רבות, ראו דוד והמלווים כמה צעירים. בן גוריון שאל אותם: "מי אתם?" והם אנו לו שהם חברים בקיבוץ שדה בוקר. בן גוריון שאל: "מתי נוסד הקיבוץ ומה מספר חבריו?" הנערים אמרו שהקיבוץ נוסד לפני שנה והקימו אותו שתי צעירות ו-12 צעירים. דוד שאל: "מה הביא אתכם למקום זה?" הצעירים ענו: "כולנו שרתנו בצבא הנגב במלחמת השחרור, לאחר המלחמה ראינו שהנגב שומם וריק, אז באנו להוכיח שאפשר לחיות בנגב. התארגנו ויסדנו את הקיבוץ". בן גוריון התרשם מאוד מן הצעירים. הוא שוחח רבות עם חברי הקיבוץ. הם ספרו לו על הביטחון והשמירה ועל בעיות המים הקשות. כשחזר דוד לירושלים סיפר רבות על הקיבוץ. ולאחר זמן מה, החליט ואמר לאשתו פולה: "הולכים למדבר!"

אשתו פולה חששה מכך. החיים בקיבוץ קשים, אך מתוך מסירות לבעלה החליטה ללכת עמו לשדה בוקר. כעבור כמה ימים כתב בן גוריון לחברי מפלגתו ולשרי הממשלה שהוא פועל הרבה שנים מתוך מתיחות ומאמץ נפשי עצום ולכן

החליט להתפטר מתפקידו ולהתיישב בשדה בוקר. בן גוריון שימש דוגמא לכל בני הנוער, שילכו גם הם לנגב. באחד מימי החורף, דוד בן גוריון ופולה יצאו לדרך. דוד ופולה עבדו עד הצהריים. פולה עובדת במטבח ובחדר אוכל והיא משמשת גם כאחות לחולים, דוד עובד בשדה או רועה את עדרי הצאן. ההתיישבות בנגב עשתה לדוד טוב..

סיכום:

"לא די שיידע המפקד את מלאכתו. עליו להיות אוהב את האדם, שחיי הפקוד שלו יהיו יקרים לו והחייל שנשלח אליו יהיה יקר לו, שיאהב אותו. רק מפקד כזה ימצא בפקודיו מסירות-הנפש שתוליכם לכל אשר ישלח אותם. אם המפקדים יעוררו את האמון, את הדבקות ואת האהבה בחיילים שלהם - אזי תדע כל אם עבריה כי הפקידה את גורל בניה בידי המפקדים הראויים לכך." (נאום "עם פרידה", 2 ליולי, 1963)

דוד בן גוריון היווה אבן יסוד להתגלמות העם היהודי. הוא הציב בפנינו אתגרים לאומיים ואישיים גבוהים: מסורת קרב, אומץ, יישוב הנגב, העלאת ניסה של ירושלים, ועוד ארוכה הרשימה מלפרט. האם נוכל לעמוד באתגר?

נספחים:

• תיאור את מצב ירושלים במלחמת העצמאות וניתוב הכוחות לפריצת החומות:

הוקמו ועדות למיניהם, בדיון על גורלה של ירושלים. (ועדת פיל וכו'). דובר על "תוכנית החלוקה" שהיא חלוקת ירושלים. חלוקת הצד המערבי והצד המזרחי של העיר. כך שירושלים לא תהיה עיר בירתה של ישראל, אלא גם של הערבים. אלא שזה עורר התנגדות בקרב תושבי ירושלים ובכלל. בעיר המערבית יש את המקומות הקדושים ליהודים. לא זו בלבד, שהחלוקה לא היתה מקובלת לא על הערבים והן על הבריטים.

דוד בן גוריון הגיש לוועדת פיל (לא ארחיב על ועדה זו) את פשרת היהודים לכל נושא החלוקה לדבריו "ירושלים החדשה מחוץ לחומה בתוך מדינת היהודים וכל תושבי ירושלים (היהודים) אזרחי המדינה העיברית. השטח היהודי בירושלים יכלול את הר הצופים" בנוסף בן גוריון דורש- "מסדרון" יבשתי בין ירושלים ות"א.

ירושלים, שעל פי תוכנית החלוקה הייתה אמורה להיות עיר בינלאומית, נחלקה לשניים כאשר ישראל החזיקה בחלקה המערבי (המודרני) ואילו ירדן החזיקה בחלקה המזרחי, שכולל גם את העיר העתיקה, את הר הבית ואת הכותל המערבי שבתוכה. גדר גבול ומעברי גבול הוקמו באמצע העיר. הר הצופים, על האוניברסיטה ובית הקברות שבו, נשאר מובלעת בשליטת ישראל בתוך העיר המזרחית.

(ניתן לעיין בספר עצמאות תש"ח- תש"ט: מאיר פעיל. ובויקיפדיה, להרחבה בנושא.)